

МИОДРАГ П. ЂУЛИЋ*

Центар за основну полицијску обуку
Сремска Каменица

UDC: 314.112:314.317(497.11)

Прегледни рад

Примљен: 21.08.2021

Одобрен: 23.09.2021

Страна: 73–86

DOI: 10.51738/Kpolisa2021.18.3r.1.05

СРПСКА ДИЈАСПОРА ИЗМЕЂУ РАСЕЈАЊА И ЈЕДИНСТВА

Сажетак: Сарадња српске дијаспоре и Републике Србије није изражена у пуном потенцијалу, јер се ограничава на једностраном финансијском и делимично културолошком концепту. Да би српска дијаспора постигла пун потенцијал потребно је постојеће концепте проширити. Савремени проблеми у изражавању националног идентитета захтевају и озбиљнији приступ, јер ако се занемарује само један члан заједнице, посебно ако је у расејању, у блиској будућности последице ће бити такве да ће поред слабљења свести о припадништву крајњи ефекат бити губљење националног идентитета. Овакав исход могуће је спречити ако би се редефинисали критеријуми досадашњег односа Републике Србије и њених грађана у дијаспори. Нагласак је потребно поставити на: (1) квалитетније и свеобухватније елементе статистичких показатеља миграције домаћих држављана; (2) другачијем приступу економском нацрту буџета Републике Србије, који би превазишао досадашње оквире, краткотрајне помоћи из дијаспоре у виду дознака; 3) питање безбедности држављана Републике Србије у потпуности је препуштено државама у којима тренутно егзистирају, што је недовољно; (4) културна компонента је заступљена, али нажалост кроз једностране напоре углавном дијаспоре, док је матична држава у великој мери резервисана. Суштински проблем је у сарадњи ове две стране једне државе. Уколико ова сарадња остане на нивоу на коме је сада питање је да ли ће и друга генерација у дијаспори имати икакве емпатије према држави свог порекла.

Кључне речи: Република Србија, дијаспора, статистика, економија, безбедност, култура

Увод

У потрази за бољим социјалним статусом и условима сигурније егзистенције све је учесталија појава да држављани Републике Србије напуштају

* miodragcujic@gmail.com

своју матичну државу, међутим то је само један од најчешћих мотива. Захваљујући дијаспори они успевају у новом животном окружењу да сачувају елементе културног наслеђа и промовишу га, међутим поставља се питање: Да ли Република Србија у довољној мери изражава подршку својој дијаспори? Имајући у виду сложеност овог питања ни одговор, односно одговори не могу бити једноставнији, јер захтевају сагледавање мноштво чињеница статистичког, економског, безбедносног и културолошког аспекта.

У *статистичком* смислу битно је указати да Република Србија тренутно не располаже свеобухватним списковима домаћих држављана који су је напустили, што потврђује и Републички завод за статистику недовољним ангажовањем управо на пољу ажурирања домаћих држављана. На тај начин губи се увид у право демографско стање популације у границама матичне државе, који се аутоматски одражава и на немогућност друштвених механизма да адекватно реагују на чиниоце и факторе који утичу на повећано иселјавање и полако, али сигурно нестајање народа или његово стапање са другим „универзалним” културама, губећи свој субјективитет у сваком погледу. Према томе, питање статистике не треба сагледавати као формулу, већ као елементе проблема чијим обједињавањем се отварају потенцијални путеви решавања актуелних миграција у тзв. „развијене земље”.

Финансијска компонента односа између матичне државе и дијаспоре углавном је ограничена на годишње апанаже блиских сродника и као таква она је корисна, али недовољно одржива у односу на макроекономски план. Питање економске интеракције нужно је проширити, јер увођењем дијаспоре кроз макроекономске пројекте изградиће се стабилно тло за снажну макроекономску стабилност у различитим гранама привреде Републике Србије. Укључивањем дијаспоре у привредне токове у великој мери потиснули би се страни улагачи, чија је круцијална функција све више везана за стицање екстрапрофита, чији крајњи циљ није развој Републике Србије, већ трансфер капитала ван оквира њених граница који често за последицу може да има стварање и додатног дефицита.

Безбедносни аспекти држављана Републике Србије, у односу на актуелне светске кризе, посебно када је реч о државама на блиском Истоку (нпр. Либији, или недавно Авганистану), подређени су *ad hoc* решењима, где се дипломатско-конзуларни представници, или преостали домаћи држављани изводе из простора обухваћених кризним ситуацијама (непосредне ратне опасности или оружаних сукоба) веома често у последњем тренутку. Безбедност држављана Републике Србије треба посматрати много студиозније. Често су елементи прикривених деловања на простору државе новог домицила сложенији и опаснији од директне конфронтације. Наступање одређених последица без потпуног утврђивања узрочника додатно стимулише изворе будућег субверзивног деловања, чак и на подручју оних држава за које се сматра да поседују највиши ниво безбедносне културе. Сходно томе било би корисно размотрити нека од искустава управо оних заједница које су у дијаспори умеле да препознају ризике и претње по њих и да им се прихватљивим методама благовремено супротставе.

Елемент *културне* баштине тренутно представља једну од главних спона дијаспоре и Републике Србије. Свест о припадности прожима се кроз поштовање обичаја религијског наслеђа, често обједињено кроз изградњу капиталних црквених здања и неговање фолклора. Такав концепт је позитиван, али резервисаност због страха или евентуалне срамоте о свом пореклу је чест мотив који је изведен из импутације политичких администрација тих истих држава у којима су држављани Републике Србије пронашли свој нови дом. Да би се превазишла било каква негативна етикеција било где у свету, неопходно је изаћи из затвореног круга који је ограничен припадницима исте националне или верске припадности и у пуном светлу приказати лингвистичко, литерарно и обичајно наслеђе широј друштвеној заједници новог хабитуса, јер се једино на тај начин стиче харизма. У том смислу дијаспора не би смела да буде препуштена сопственој иницијативи, она би требала да се ослони на државне институције Републике Србије, чији би пројекти могли да буду покретач успаване дијаспоре ради другачијег представљања у међународној заједници.

Улога статистике као контролног механизма миграције у дијаспори

Спољна миграција домаћих држављана у оквиру званичног пописа Републике Србије задњи пут је забележена током 2011. године. На основу расположивих података у тој години ради запослења у иностранству је регистровано 313.411 домаћих држављана, док је у 2002. години тај број обухватао 414.839 (Станковић 2014,16). Иако су статистички показатељи за период од 2002. до 2011. године представљени кроз падајућу амплитуду не може се говорити о тенденцији смањења спољне миграције домаћих држављана, јер постоји велика статистичка празнина између 2011. и 2020. године, чиме се добија једна непотпуна и искривљена слика стварног стања.

Увидом у Билтен националне службе за запошљавање у Републици Србији овакав мотив могао би се прихватити са великом резервисаностју. Имајући у виду чињеницу да се Национална служба за запошљавањем фокусира на статистичке показатеље у односу на подносиоце захтева за запошљавање на месечном нивоу, реално стање могло би се извести кроз компарацију расположивих података за период децембра 2005., децембра 2011. и децембра 2019. године. Прама статистици у децембру 2005. године 888.386 лица је тражило запослење, у децембру 2011. године тај број обухватао је 752.838 лица, док је у децембру 2019. године број незапослених обухватао 529.508 лица (НСЗЗ, МСБ, 2020, ф.12, 13).

Овако представљени статистички показатељи делују површно, недовољно дефинишу стандарде за решавање питања социјалног и егзистенцијалног статуса, јер се статистички ограничавају само на запосленост као макроекономски вектор. Национална служба за запошљавање не констатује по ком основу је лице које је потраживало посао брисано са листе подносиоца захтева (нпр. запослен, одустао, преселио се у другу државу, болест, смрт...), односно на који начин је лице решило свој статус незапослености. Према томе улога Националне службе за запошљавање могла би се додатно ангажовати на пољу домаће миграције у иностранству када је реч о запослењу.

Значајно питање статистике могуће је извести и из повезаности министарства Републике Србије са питањем домаћих држављана који су променили адресу пребивалишта преселивши се у иностранство. Министарство унутрашњих послова надлежно је за „Ажурирање евиденција пријаве и одјаве са адресе пребивалишта” (ЗОПБГ 2011, чл. 5), а у складу са тим прикупља податке о „Пријави привременог боравка у иностранству и повратка у иностранство” (ЗОПБГ 2011, чл. 19). Законодавац је у оквиру Закона о пребивалишту и боравишту грађана констатовао обавезе својих грађана да пријаве надлежном органу у иностранству посредством дипломатско-конзуларног представништва привремени боравак дужи од 90 дана (ЗОПБГ 2011, чл. 19 ст. 2), што би могло да се употреби као значајан елемент у вођењу статистике о миграцији држављана Републике Србије.¹

На основу пописа из 2011. године утврђено је да је велики број држављана Републике Србије потражио запослење у следећим државама: Аустрији (70.488), Немачкој (55.999), Швајцарској (41.008), Француској (20.231), Шведској (10.925), Државама Бенелукса (6.243), Осталим европским државама (52.673), САД (13.504), Канади (6.226), Аустралији (3.760), Осталим ваневропским државама (5.073), Непознатим државама (7.657) и Републикама бивше СФРЈ (19.624) (Станковић 2014, 16).

Пописом становништва и мапирањем држава у којима су се држављани Републике Србије одлучили за ново место свог будућег живота аутоматски би требало да олакша повезивање матичне државе са дијаспором. Људски и материјални ресурси могли би се појачати првенствено посредством Министарства иностраних послова Републике Србије, али и преко других министарстава у складу са потребама. Примарни утицај Републике Србије потребно је прилагодити потребама посебно изражених дијаспора, међутим то не значи да државе у којима дијаспора није толико заступљена треба да буде маргинализована. Сви грађани у дијаспори треба да буду свесни да су били и остали део своје матичне државе, међутим исто тако треба да буду свесни да уложена средства у повезаност са дијаспором треба рационалније користити, са јасним циљевима.

Дијаспора као главни инвеститор Републике Србије

Финансијски концепти помоћи дијаспоре усмерене према матичној држави могуће је сагледати кроз три начина улагања: (1) дознакама; (2) странам

¹ Прикупљени подаци Министарства унутрашњих послова могу обухватати бројчане показатеље пунолетних лица и малолетних чланова њихове породице са боравком или сталним пребивалиштем у иностранству. У сарадњи са Министарством иностраних послова посредством дипломатско-конзуларних представништава такви подаци би се упоређивали и на тај начин потврдило реално стање о заступљености миграције држављана Републике Србије у иностранству. Оваква статистика могла би се искористити и за активније ангажовање Републике Србије на пројектима јачања економије дијаспоре у државама где је дијаспора посебно изражена, али исто тако и на предузимању потребних мера којима би се омогућила безбедност сваког појединца у дијаспори.

директним инвестицијама (СДИ) и (3) директним инвестицијама дијаспоре (ДИД).

Дознаке дијаспоре представљају трансфер новца из иностранства члановима породице и пријатељима који су остали у домовини (Павловић 2017, 37). На основу анализе прилива дознака за период од 2013. до 2017. године уочава се релативно континуиран прилив новчаних средстава који је оријентационо у висини до 3 милијарде евра (NBS, 2013-3Т) представљено је на следећи начин:

	2013	2014	2015	2016	2017
УКУПНО	2.856,0	2.604,2	2.855,6	2.688,2	2.959,2

Табела бр. 1. *Статистички пресек Народне банке Србије о издвојеним новчаним средствима дијаспоре (дознаке) изражене у милионима евра*

На основу представљене анализе „дознака” током 2018. године међу 10 најзначајнијих држава издвајају се: Немачка (28,7%), Швајцарска (15,3%), Аустрија (8,5%), Француска (2,3%), САД (5,1%), Хрватска (4,8%), Италија (2,3%), Руска Федерација (2,3%), Шведска (2,1%), Соловенија (2,3%), док Остале државе чине 23,1% (NBS, 2013-3Т). Оваква анализа директно указује на потенцијалне државе у којима би се могли евентуално стимулисати будући инвеститори из дијаспоре за пројекте у Републици Србији.

У периоду 2000-2010. године, за развијене земље примарни облици кретања капитала и извори финансирања њихових привреда били су међународни зајмовни капитал и портфолио инвестиције (Стојановић-Јовановић 2012,38). Међутим, за земље у развоју и земље у транзицији најзначајнији извор финансирања њихових привреда биле су *стране директне инвестиције*, на које је отпало 53% укупних токова капитала у ове земље (Стојановић-Јовановић 2012,38). Република Србија спада у ред држава које су у том периоду биле у процесу транзиције, мада имајући у виду СДИ, могло би се рећи да још увек није у потпуности успела да се избори са наведеним процесом.

Стране директне инвестиције обухватају три компоненте: (1) Власнички капитал, (2) Реинвестирање зараде и (3) Унутаркомпанијско позајмљивање (Кастратовић 2016, 72), што директно поткрепљује тврдњу да СДИ у потпуности осигуравају страног улагача, међутим преиспитује могућност стварног развоја руинираних предузећа и транзитне економије државе у коју се наводно улаже. Разматрајући обим и структуру СДИ у Србији за период 2001-2007 године примећен је годишњи прилив СДИ кроз повећање просечне годишње стопе од 18,92 % (Кастратовић 2016, 72), што се у наведеном периоду показало корисним за јачање појединих предузећа у банкарском сектору, као и индустријских гиганата на пољу енергетике, међутим да ли се у егзистенцији тих предузећа, данас више од десет година касније нешто променило, изузев чињенице да је већина предузећа из државног власништва прешла у приватно, где је страни инвеститор један од кључних субјеката у одлучивању пословања наведеног предузећа или чак власник тих истих предузећа.

Предмет СДИ у Србији (2001-2007) били су: Теленор, Гаспром Нефт-НИС, Фиат, Делхеиз, Филип Морис, Стада-Хемофарм, Мобилком-Вип, Агрокоп, Интеса-Делта банка, Салфорд Инвестмент, Еуробанк ЕФГ, Рајфајзен банка, Меркатор, СтарБев-Апатинска пивара, ЦЕЕ/БИГ шопинг центар, Војвођанска банка, Кредит Агрикол Србија, Фондиарија САИ, Лукоил-Беопетрол, Пепси, Бритиш Американ Тобако (ВІГ 2012).

Ефикасност СДИ на побољшању привреде Републике Србије, у периоду који је уследио након реструктурирања постојећих предузећа најбоље илуструје пресек стања НБС у периоду од 2010. до 2019. године у односу активних и пасивизираних средстава (НБС, ПБРС, БПМ6):

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Активна	145,0	224,9	256	249	246	310,4	227,8	130,0	307,9	241,9
Пасивна	1.278,4	3.544,5	1.008,8	1.547,9	1.500,5	2.144,2	2.126,9	2.548,1	3.464,5	3.825,0
СДИ (А-П)	-1.133,4	-3.319,6	-752,8	-1.298,1	-1.236,3	-1.803,8	-1.899,2	-2.418,1	-3.156,5	-3.583,1

Табела бр. 2. Статистички пресек Народне банке Србије о страним директним инвестицијама изражене у милионима евра

Да би национална привреда ојачала потребно је ризиковати дугорочни повраћај инвестиција у предузећа која су представљала предмет приватизације, с нагласком на јачању предузећа на нивоу локалних самоуправа (општина), а за то је потребно време. Већина СДИ неће ризиковати дугорочни повраћај инвестиција као што би то могли ДИД, јер њихов циљ није дугорочан, за разлику од повратника из дијаспоре који имају дугорочније циљеве (Павловић 2017, 30).

Предност ДИД је у томе што дијаспора поштује морална начела: (1) идентитет дијаспоре и њену динамику; (2) завичајне инвестиције и развој пословања; (3) ефекте преливања дијаспоре у циљу иновација и (4) промовисање економије знања, академске заједнице и тржишта (Павловић 2017, 25). Ове моралне компоненте су гаранција за изградњу стабилнијег микро и макро економског система.

Давањем предности ДИД у односу на СДИ постигла би се сигурност дугорочног улагања у привреду Републике Србије, пре свега на локалном нивоу у предузећа која су у систему који је претходио транзицији представљала велике гиганте и изворе егзистенције многих породица. На на макро-економском плану из локалних инвестиционих пројеката ДИД би преко екстра-профита могла да донирају одређена средства за слабије развијене локалне самоуправе. На овај начин ДИД би представљао директну инфузију за остваривање дуалистичког циља – повећање БДП Републике Србије и повећање оплођеног капитала представника дијаспоре као главног инвестиционог партнера.

Безбедност као предуслов јаке дијаспоре

Основни проблем у дефинисању безбедности огледа се у начину на који се изграђује безбедносна култура. Безбедносна култура представља: „скуп усвојених ставова, знања, вештина и правила из области безбедности, испољених као понашање и процес, о потреби, начинима и средствима заштите личних, друштвених, националних и међународних вредности од угрожавајућих појава, без обзира на њихово (природно, људско или техничко-технолошко) порекло, место или време њиховог испољавања.” (Стајић, Мијалковић и Станаревић 2013, 43).

Безбедносна култура је недовољно заступљена јер не постоји довољно изграђена свест о припадништву једном народу за коју се везују сви њени атрибути.

На почетку распада Југославије, 1990-их у Сан Франциску основан је Конкрес јединства Србије, чија је примарна улога била повећање свести о српском питању у време кризе (Vock-Luna 2007, 109). Поражавајућа чињеница је то што је свест о припадништву када је реч о српском народу надахнута само у тренутку његовог страдања, да би након најтежих искушења, она поново била занемарена чак до те мере да пада у заборав. Да би се превазишао заборав потребно је инсистирати на очувању организација и институција попут Конгреса у Сан Франциску.

Свест и безбедност једне заједнице најбоље илуструје Израел. Бен-Гурион је указао да ће се разлика између Израела као државе и Израела у дијаспори превазићи, ако снага и оштрина током генерација постану израженије обавезујући их да потпуно елиминирају било какву „природну” тенденцију између цепања (мислећи на племена Израела) негујући сваку трунку партнерства и јединства (Rawidowicz 1986, 2003). Јеврејска заједница је како истичу њени најмудрији издаци изграђена на борби која се заснива на „злочинима против заборавља” – указујући на Холокауст као главни иницијатор и елемент безбедносне културе, при чему њихов приступ сваком ризику или претњи постиже потпуно значења речи безбедност.

У међународним односима принцип поштовања територијалног интегритета држава представља добро утемељену карику међународног система, као што је норма која забрањује уплитање у унутрашње послове других држава (Shaw 2014, 362), међутим и поред таквих норми постоје случајеви у којима надлежна држава не реагује довољно, што захтева уплитање дипломатских и политичких субјеката.

Када је у августу 1982. године у Паризу у једном јеврејском ресторану дошло до смрти шесторо и рањавања 22 људи, премијер Израела, Бегинс, енергично је реаговао констатацијом: „Убиство Јевреја се никада не може сматрати унутрашњим стварима. Одговорност Израела је да штити Јевреје свуда” (Shazly 1986, 59), директно је противречио тадашњим државним органима Француске позивајући се на могућност наоружавања јеврејског становништва у Француској.

Овакав концепт доводи у питање унутрашње уређење једне државе, али оштра реакција утиче на преиспитивање функције легитимних органа власти те државе како би се много озбиљније фокусирали на одређену популацију што за последицу има дугорочнију и ефикаснију политику заштите одређене дијаспоре.

Уздржана и блага реакција обично за последицу има дугачак процес утврђивања чињеничног стања чије разрешење никада није потпуно. Такав пример је отмица службеника амбасаде Републике Србије у Либији, Слађане Станковић и Јовице Степића (у новембру 2015. године). Како је генерални секретар иностраних послова Републике Србије, поводом наведеног случаја констатовао: „Нама треба стални, континуирани контакт са органима у Триполију, јер још нисмо добили комплетну документацију, осим обдукционог записа и пропратне документације на основу којих смо транспортовали тела” (Политика Фебруар 29, 2016) – имплицира на тврдњу да је реакција дипломатије кључни иницијатор смера у коме ће се кретати истрага сваког случаја, посебно ако је предмет домаћих држављана у дијаспори.

Поред екстремних ситуација које за последицу имају страдање, значајно место треба посветити и оним догађајима који на први поглед немају транспарентну безбедносно претњу, мада она ипак постоји.

Догађаји који су обележили православни Ускрс, 1. маја 2016. године, односили су се на пожаре, односно паљевине Саборне цркве Светог Саве на Менхетну у Њујорку, као и православне цркве у Аустралији и Русији, где су се средства јавног информисања и званичници јавних служби унапред изјаснили о потенцијалним узроцима, без претходне истраге.

Наведене догађаје Њујорк пост довео је у везу са могућим координисаним нападима на православну веру, међутим од наведене тврдње оградио се изјавом: „...нећемо рећи да су свеће узрок пожара само зато што су се налазиле у цркви. То би од нас било несмотрено”, али наведена хипотеза послужила је као коначни закључак за комесара ватрогасне службе, Данијела Нигроа, који је тачку на целокупан случај ставио етикетирајући чувара који је тињајуће свеће ставио у кутију (Политика Мај 3, 2016). Потпарол ватрогасне службе Франк Грибон, који је био на месту догађаја изнео је мишљење да пламен није изгледао сумњиво, али да је настала штета толика да се не може пронаћи тачка њеног порекла, јер је цео кров дрвена решетка и да га нема (New York Times 2016).

Овакве изјаве нису само несмотрене, већ и ризичне по безбедност, како државе у којој се догађај одиграо, тако и у заједници која је трпела последице. Из оваквих ставова настају нове безбедносне претње попут тероризма. Због тога је неопходно активније ангажовање дипломатско-конзуларних представништва, пре свега на инсистирању да се укључе тзв. мешовите комисије, састављене од стручњака (у овом случају инжењера и форензичара за пожаре и паљевине) из Републике Србије како би утицале на озбиљније схватање настале последице. На овај начин изграђује се свест о безбедносној култури, која обухвата све личне, друштвене и националне параметре.

Безбедносна култура дијаспоре, могла би се подићи на виши ниво, кроз компромисна решења која би истовремено задовољила заштиту унутрашњег уређења државе и чланове дијаспоре који су наведену државу прихватили као свој нови дом. Јеврејска заједница је наведени компромис уочила у волонтерским удружењима. Суштина оваквих удружења до изражаја долази посебно када је реч о безбедности оба постављена параметра (државе у којој су гости и сопствене заједнице). Разменом информација између представника дијаспоре и званичних органа власти о учешћу било ког члана дијаспоре у својству жртве или евентуално деликвента, омогућава двоструку генералну превенцију.

Значај културне баштине за очување идентитета дијаспоре

Велики проблем чланова дијаспоре је у томе што променом животне средине очекују да ће све претходне потешкоће оставити иза себе и да ће њихов нови живот попримити само позитивну димензију.

Сваки појединац или заједница рачуна на „равноправност пред законом, стабилност и поверење у државне институције, поштовање етичких, верских, културолошких различитости, као и њихово подстицање”...међутим ступањем у нову средину ови примарни циљеви бивају замењени секундарним као што су „пружање помоћи приликом учења језика, тражење запослења, решавање имиграционог статуса и добијање држављанства” (Предојевић 2010, 449).

Већина чланова дијаспоре сматра да су секундарне потешкоће „нормалне” за постизање свог примарног циља, међутим на овај начин они свесно или несвесно покрећу једну унутрашњу дилему: Да ли је основни разлог промене државе у решавању само егзистенције или је егзистенција само изговор за промену држављанства, одрицање и покушај заборавља свог порекла? Материјална средства су само један од егзистенцијалних елемената. Много битнији елемент опстанка једне заједнице јесу духовне вредности, које се све више маргинализују.

Колико народ поштује своје корене, културу и језик, толико ће га поштовати и други (Ђујић 2017, 227). Заштитом културне баштине дијаспора штити индивидуални и друштвени интегритет свог ранијег постојања, садашњост и будућност. Да би егзистирала на том путу приморана је да се прилагоди савременим стандардима.

Позорницу историјског, културног и религијског живота потребно је са прашњавих полица библиотека преместити у виртуелни свет својствен медијској и информационој технологији.

У Француској се посебно истиче улога документалисте који користи информације добијене путем медија, које ставља на располагање ученицима, како би их заинтересовао и помогао да боље схвате чињенице, догађаје и проблеме (Милошевић 2017, 270). На идентичан начин постојећи фондови историјске грађе могли би се пласирати у оквиру библиотека или образовних институција које су доступне представницима дијаспоре прилагођавајући их раз-

личитим циљним групама државе свог новог домицила, што би омогућило посетиоцима да дођу до праве истине о свим погрешно наметнутим стереотипима. Један од таквих стереотипа су дешавања на простору бивше Југославије. Овакве концепте дијаспора би требала да развија на локалном нивоу.

Медијске кампање рекламног карактера о доприносу људи са балканског полуострва, попут Тесле, Пупина, Миланковића... побуђују пажњу, тако да такве пројекте треба и интернационализовати, посебно на оним просторима где њихова имена имају одређену симболику.²

Дијаспора у процесу представљања својих вредности не може да се ослања само на своје ресурсе, њен главни ослонац потребно је потражити у деловању институција Републике Србије.

Имајући у виду да је матична држава чланица многих међународних организација попут УНЕСКО-а у чијој је надлежности „...широка област одговорности у образовању, науци, култури и комуникацији” (De Bardin 2009, 11), такву позицију би дијаспора могла активније да користити. Заједно са званичницима Републике Србије најутицајнији представници дијаспоре могли би се укључити у оне пројекте којима би поред промовисања постојећих споменика културе на тлу матичне државе, истовремено утицали на заштиту и промовисање нових културних блага као производа појединих чланова дијаспоре или дијаспоре као целине на простору њиховог новог хабитуса (нпр. Црква Светог Антонија у пустињи Сонара, Аризона, САД). Таквим пројектима потврдио би се бољи статус дијаспоре од стране њихових домаћина, док би држава из које потиче дијаспора у међународним круговима била представљена изузетним узором јединства њених држављана.

Оно што остварује јединство дијаспоре и матичне државе била је и требала би да остане српска православна црква, међутим да ли постоји опасност од утицаја одређених чинилаца и фактора који би ту компактност могли разградити? Ово питање на најбољи начин је представио Јевтић сагледавајући положај српске православне цркве на простору САД. Како он тврди: „... временом се код дела православних уселеника, припадника пете, шесте генерације развијао осећај припадности САД, односно код њих је почело да преовладава осећање да су они Американци. А неки су то и били с обзиром да су многи рођени у мешовитим браковима, па се веза са нацијама порекла изгубила. Али су они остали православни. У складу са тим почели су да прилагођавају и црквени живот. У служби је почео да преовладава енглески језик и полако је почело да се развија америчко православље. Као резултат тога створена је посебна „Православна црква у Америци” (Јевтић 2010, 245). Кроз овај пример уочава се могућност потпуног прекида повезаности са државом порекла, јер сваким обликом аутономије губи се и заинтересованост за корене свог порекла. Овај проблем на изванредан начин је изолован увођењем посебног министарства за дијаспору, где се инсистира на чврстој централизацији са Српском

² У САД, нпр. у аналима историје остали су записани америчанци српског порекла попут Џорџа Фишера (Ђорђа Шагића), Џејка Алекса (Алексе Мандушића), Ленса Сајдана (Петра Шијана), Мича Пејча тзв. Џи-Ај-Џоа (Михајла Пејића)...

православном црквом. У којој мери је та контрола остварена довољно указује чињеница да су на челу три од четири епископије епископи који су рођени у матици (Јевтић 2010, 248).

Да би се очували корени словенског језика потребно је разједињена „словенска племена” вратити на колосек XX века и наставити са сарадњом славистичких центара на формирању свеобухватне словенске библиотеке, што је представљао кључну одредницу два Међународна конгреса слависта, у Прагу 1929. и Варшави 1934. године (Голубовић 2017, 93). Формирање оваквих лингвистичких фондова и медијских кућа широм светских центара могло би се утицати на развој славистике што би се могло одразити на промену доминантног утицаја англосаксонског, германског и франкфонског језика, што су некада неговала тзв. „соколска друштва”.

Сходно наведеном, целокупна стратегија у развоју културне баштине дијаспоре потребно је да се изгради на следећим темељима: (1) сарадњи дијаспоре са локалним органима државе свог новог домицила; (2) сарадњи дијаспоре са матичном државом и (3) сарадњи дијаспоре са међународним организацијама.

Закључак

Темељи егзистенције дијаспоре Републике Србије су озбиљно уздрмани и веома тешко одолевају изазовима времена које наступа, због чега је потребно извођење посебних стратешких планова са само једним циљем – дефинисати примарни национални интерес.

Постављени циљ треба да буде заједнички како за Републику Србију, тако и за њену дијаспору. У његовом постизању потребно је разрадити студије изводљивости у смислу статистичких, финансијских, безбедносних и културолошких пројеката са дефинисаним роковима њихове реализације у периоду који не би требао да буде дужи од пет година.

У смислу статистике неопходно је реализовати попис становништва Републике Србије у оквиру којег дефинисати посебне критеријуме везане за чланове породице који су у различитим миграционим таласима напустили матичну државу (прецизирати број пунолетних и малолетних чланова, државу у коју су се преселили, мотив, време иселјења и проведени период у иностранству). Прикупљене податке упоредити са евиденцијама МУП-а „Пријављених и одјављених лица са адресе пребивалишта”, као и оних лица која су „Пријавила привремени боравак у иностранству и повратка у иностранство”. На основу ажурираних евиденција МУП-а, потребно је направити упоредну анализу преко МИП-а, који ће из оквира своје надлежности извршити ажурирање, такође у складу са Законом о пребивалишту и боравишту. Ради ефикасније и ефективније обраде података у МУП расподелити надлежност на одељења, односно управе за аналитику у разумном року који не би смео бити дужи од неколико месеци. С друге стране МИП-а би требало преко конзуларних пред-

ставништава да упореди број улаза, односно изласка домаћих држављана у складу са критеријумима у пописним листама, приликом чега би кроз процес мапирања чланова дијаспоре на простору њихове ингеренције коначно било утврђено стварно бројно стање представника дијаспоре. Следећи корак у раду МИП-а био би праћење статистичких показатеља о смењивању генерација које су дошле у дијаспору и активирање допунских пројеката у складу са културном баштином.

Пројекте финансијског унапређења сарадње између дијаспоре и Републике Србије потребно је преусмерити са кредитних линија и високих стопа камате, које произилазе из СДИ, на стимулисање уноса ДИД упоредо са менаџментом целокупних тимова из дијаспоре, које паралелно са тим из свог пословања могу омогућити Републици Србији директни продор на тржиште где дијаспора већ послује. На тај начин транзитна економија може се претворити у тржишну економију.

Концепт безбедности дијаспоре и матице изграђивати на низу студија које би требале да обухвате: (1) изградњу образовних система безбедносне културе (у свим социјалним сферама друштва); (2) изградњу система обавезне обуке у домену тзв. „друштвене самозаштите” и „војне обуке” – попут система израелске државе; (3) формирању волонтерских удружења превентивног карактера у оквиру дијаспоре, као кључног партнера са легитимним органима јавног реда; (4) интензивирати квалитетнију обуку дипломатско-конзуларних представника, а њихову функцију одређивати једино у складу са референцама које га представљају у дипломатији као незаменљивог субјекта.

Културна компонента развоја дијаспоре може се сматрати једном од најбитнијих чинилаца, јер се истовремено преклапа са свим већ наведеним сферама функционисања друштва у дијаспори. Главна карика у очувању културе није само представљање новом окружењу, већ подсећању нових генерација у дијаспори на њихово порекло. Овај апел остаће само мртво слово на папиру уколико матична држава не предузме конкретне кораке. Такви кораци за почетак могли би бити представљени у пројектима „Србије аирлајнса” под покровитељством нпр. Министарства за сабраћај, чиме би се омогућило минимум једном годишње новим генерацијама из дијаспоре да посете и упознају државу својих отаца, дедова, прадедова... као и оним знаменитостима које Србију разликују од свих и непрестано их позива да се врате у свој завичај. У овим напорима потребно је укључивање свих министарстава Републике Србије.

Република Србија и њена дијаспора могу се посматрати као две стране обале које треба да повеже недовољно изграђен мост. Та повезаност биће остварена оног тренутка када оба субјекта схвате да је размена њихових идеја и заједнички рад на њима главни чинилац њихове егзистенције и просперитета. Тог тренутка престаће потреба за било каквим расејањем, јер и дијаспора и матица чиниће једну целину.

Литература

1. Bock-Luna, Birgit. 2007. *The Past in Exile: Serbian Long-Distance Nationalism and Identity in Wake of the Third Balkan War*. Berlin: Lit Verlag.
2. Business Info Group (BIG). 2012. *Strane direktne investicije u Srbiji 2001-2011*. Beograd: uz podršku Ministarstva ekonomije i regionalnog razvoja i SIEPA.
3. Голубовић, Ана. 2017. „Значај првих међународних скупова Слависта за развој библиографије”. *Melissa (Museums, Ethics, Library and Information Science, Archives)* 16/1: 93-102.
4. De Barrin, Jacques. 2009. *UNESCO: The Seeds of Peace*. France: Unesco Publishing.
5. Закон о пребивалишту и боравишту грађана. „Службени гласник РС”, бр. 87/2011.
6. Јевтић, Мирољуб. 2010. „Српска Православна дијаспора и јединство православне цркве у САД.” *Српска политичка мисао* XVII (30): 237-252.
7. Кастратовић, Радован. 2016. „Утицај страних директних инвестиција на привредни и друштвени развој Србије.” *Банкарство* 45 (4): 70-93.
8. Милошевић, Марина. 2017. „Медијско образовање у Француској”. *Melissa (Museums, Ethics, Library and Information Science, Archives)* 16/1: 267-279.
9. Narodna banka Srbije, 2013-T „Priliv doznaka 10 najznačajnijih zemalja u 2013-2017.” 2019. https://nbs.rs/export/sites/NBS_site/documents/mediji/vesti/20190122_doznake.pdf
10. Народна банка Србије, „Платни биланс Републике Србије, 1997-2020, шира шема (БПМ6)” 2020.
11. New York Times. 2016. “New York City Serbian Orthodox Church Is Guttled in Fire.” 2. May 2016. <https://www.nytimes.com/2016/05/02/nyregion/blaze-engulfs-historic-serbian-orthodox-church-in-manhattan.html>
12. Политика. 2016. „Njujork post: Nije isključen koordinisani napad na crkve” Мај 3, 2016.
13. Политика. 2016. „Потежица у Триполију због контакта са либијским властима.” 29. Фебруар 2016.
14. Предојевић-Деспић, Јелена. 2010. „Могућности за повезивање и сарадњу са Србијом: Ставови нове српске дијаспоре у Канади и Сједињеним Америчким Државама”. *Матуца Српска* 131: 443-453.
15. Rawidovicz, Simon. 1986. *Statute of Israel, Diaspora, and Jewish Continuity: Essays on the „every-dying people”*. Hanover and London: Brandeis University Press.
16. Република Србија Национална служба за запошљавање, МСБ, ф.12, 220/2020, Т-1, Београд, децембар 2020.
17. Стајић, Љубомир, Саша, Мијалковић и Светлана Станаревић. 2013. *Безбедносна култура*. Нови Сад: Правни факултет.
18. Станковић, Владимир. 2014. *Србија у процесу спољних миграција*. Београд: Републички завод за статистику.

19. Стојадиновић-Јовановић, Сандра. 2013. „Стране директне инвестиције као облик финансирања глобалне економије.” *Банкарство* 42 (1): 34-57.
20. Shazly, Saad Eddine. 1986. *The Arab Millitary Opinion*. San Francisco: American Mideast Research.
21. Shaw, N. Malcolm. 2014. *International Law (eight edition)*. Cambridge: University Press.
22. Ђујић, Миодраг. 2017. „Неусклађеност вредновања међународне и националне културне баштине”. *Melissa (Museums, Ethics, Library and luformation Science, Archives)* 16/1: 215-229.

SERBIAN DIASPORA BETWEEN DISSOLUTION AND UNITY

Summary: Cooperation between the Serbian diaspora and the Republic of Serbia is not expressed in full potential, because it is limited to a one-sided financial and partly cultural concept. In order for the Serbian diaspora to reach its full potential, it is necessary to expand the existing concepts. Contemporary problems in expression national identity require a more serious approach, because if only one member of the community is neglected, especially if he is in the diaspora, in the near future the consequences will be such that in addition to weakening awareness of belonging, the end result will be loss of national identity. This outcome can be prevented if the criteria of the current relationship between the Republic of Serbia and its citizens in the diaspora are redefined. Accent it is necessary to set on: (1) better and more comprehensive elements of statistical indicators of migration of domestic citizens; (2) a different approach to the economic draft budget of the Republic of Serbia, which would go beyond the current framework, short-term assistance from the diaspora in the form of remittances; 3) the issue of security of citizens of the Republic of Serbia is completely left to the states in which they currently exist, which is insufficient; (4) the cultural component is represented, but unfortunately through unilateral efforts mainly by the diaspora, while the home country is largely reserved. The essential problem is in the cooperation of these two sides of one state. If this cooperation remains at the level it is at now, the question is whether the second generation in the diaspora will have any empathy towards the country of their origin.

Keywords: Republic of Serbia, diaspora, statistics, economy, security, culture

* miodragcujic@gmail.com

Introduction

In the search for a better social status and conditions for a more secure existence, it is becoming more and more common for citizens of the Republic of Serbia to leave their home country, but that is only one of the most common motives. Thanks to the diaspora, they succeed in preserving elements of cultural heritage and promoting it in the new living environment, but the question arises: Does the Republic of Serbia sufficiently express support for its diaspora? Given the complexity of this issue no answer that is, the answers cannot be simple, because they require consideration of many facts of statistical, economic, security and cultural aspects.

In *the statistical* sense, it is important to point out that the Republic of Serbia currently does not have comprehensive lists of domestic citizens who have left it, which is confirmed by the Republic Bureau of Statistics by insufficient engagement in the field of updating domestic citizens. In this way, the insight into the real demographic situation of the population within the borders of the home country is lost, which automatically reflects the inability of social mechanisms to adequately respond to factors and factors influencing increased emigration and the slow but sure disappearance of the people, or its merging with other “universal” cultures, losing its subjectivity in each view. Therefore, the issue of statistics should not be seen as a formula, but as elements of the problem whose unification opens up potential ways of solving current migrations in the so-called. “developed countries”.

The financial component of the relationship between the home country and the diaspora is mostly limited to the annual appanages of close relatives and as such it is useful but insufficiently sustainable in relation to the macroeconomic plan. The issue of economic interaction needs to be expanded, because the introduction of the diaspora through microeconomic projects will build a stable ground for strong macroeconomic stability in various branches of the economy of the Republic of Serbia. The inclusion of the diaspora in economic flows would largely suppress foreign investors, whose crucial function is increasingly related to the acquisition of extra profits, whose ultimate goal is not the development of the Republic of Serbia, but the transfer of capital outside its borders. deficit.

Security aspects of the citizens of the Republic of Serbia, in relation to the current world crises, especially when it comes to the countries in the Middle East (for example Libya, or recently Afghanistan), subordinates are *ad hoc* solutions, where diplomatic and consular representatives, or remaining domestic citizens, are taken out of crisis areas (imminent dangers of war or armed conflict) very often at the last moment. The security of the citizens of the Republic of Serbia should be viewed much more studiously. Often, the elements of covert actions in the area of the state of the new domicile are more complex and dangerous than

direct confrontation. The occurrence of certain consequences without a complete identification of the cause additionally stimulates the sources of future subversive action, even in the area of those states that are considered to have the highest level of security culture. Accordingly, it would be useful to consider some of the experiences of those communities that were able to recognize the risks and threats in the diaspora and to oppose them in a timely manner with acceptable methods.

The element of *cultural* heritage is currently one of the main links between the diaspora and the Republic of Serbia. Awareness of belonging permeates through respect for the customs of religious heritage, often united through the construction of capital church buildings and the nurturing of folklore. Such a concept is positive, but reticence due to fear or possible shame about one's origin is a common motive derived from the imputation of the political administrations of those same countries in which the citizens of the Republic of Serbia found their new home. In order to overcome any negative etiquette anywhere in the world, it is necessary to get out of the closed circle that is limited to members of the same national or religious affiliation and to present in full light the linguistic, literary and customary heritage of the new habitus, because that is the only way to gain charisma. In that sense, the diaspora should not be left to its own initiative, it should rely on state institutions of the Republic of Serbia, whose projects could be the initiator. dormant diaspora for a different representation in the international community.

The role of statistics as a control mechanism of migration in the diaspora

External migration of domestic citizens within the official census of the Republic of Serbia was last recorded in 2011. Based on the available data 313,411 domestic citizens were registered for employment abroad in that year, while in 2002 that number included 414,839 (Stankovic 2014,16). Although the statistical indicators for the period from 2002 to 2011 are presented through a declining amplitude, there is no tendency to reduce the external migration of domestic citizens, because there is a large statistical gap between 2011 and 2020, which gives an incomplete and distorted picture actual condition.

Insight into the Bulletin of the National Employment Service in the Republic of Serbia, such a motive could be accepted with great reservations. Given the fact that the National Employment Service focuses on statistical indicators in relation to applicants for employment on a monthly basis, the real situation could be reported through a comparison of available data for the period December 2005, December 2011 and December 2019. According to statistics, in December 2005 888,386 persons sought employment, in December 2011 that number included 752,838 persons, while in December 2019 the number of unemployed persons included 529,508 persons (NCZZ, MSB, 2020, f.12, 13).

The statistical indicators presented in this way seem superficial, they insufficiently define the standards for resolving the issue of social and existential status, because they are statistically limited only to employment as a macroeconomic vector. The National Employment Service does not state on what basis the person who was looking for a job was deleted from the list of applicants (for example, employed, resigned, moved to another country, illness, death ...), or how the person resolved his status unemployment. Therefore, the role of the National Employment Service could be further engaged in the field of domestic migration abroad when it comes to employment.

A significant issue of statistics can also be reported from the connection of the ministries of the Republic of Serbia with the issue of domestic citizens who changed their address of residence by moving abroad. The Ministry of the Interior is responsible for “Updating the records of registration and deregistration from the address of residence” (LRASC 2011, Art. 5), and accordingly collects data on “Registration of temporary residence abroad and return abroad” (LRASC 2011, Art. 19). Within the Law on Residence and Stay of Citizens, the legislator stated the obligations of its citizens to report to the competent authority abroad through a diplomatic-consular mission a temporary stay longer than 90 days (LRASC 2011, Article 19, paragraph 2), which could be used as an important element in keeping statistics on migration of citizens of the Republic of Serbia.¹

Based on the 2011 census, it was determined that a large number of citizens of the Republic of Serbia sought employment in the following countries: Austria (70,488), Germany (55,999), Switzerland (41,008), France (20,231), Sweden (10,925), Benelux countries. 6,243), Other European countries (52,673), USA (13,504), Canada (6,226), Australia (3,760), Other non-European countries (5,073), Unknown countries (7,657) and Republics of the former SFRY (19,624) (Stankovic 2014, 16).

By enumerating the population and mapping the countries in which the citizens of the Republic of Serbia have decided on a new place for their future life, it should automatically facilitate the connection of the home country with the diaspora. Human and material resources could be strengthened primarily through the Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Serbia, but also through other ministries in accordance with the needs. The primary influence of the Republic of Serbia needs to be adjusted to the needs of particularly pronounced diasporas, however, this does not mean that countries in which the diaspora is not so represented should be marginalized. All citizens in the diaspora

¹ The data collected by the Ministry of the Interior may include numerical indicators of adults and minor members of their families residing or residing abroad. In cooperation with the Ministry of Foreign Affairs, through diplomatic and consular missions, such data would be compared and thus confirm the real situation on the representation of migration of citizens of the Republic of Serbia abroad. Such statistics could be used for more active engagement of the Republic of Serbia in projects to strengthen the economy of the diaspora in countries where the diaspora is particularly pronounced, but also to take the necessary measures to ensure the safety of every individual in the diaspora.

should be aware that they have been and remain part of their home country, but they should also be aware that the funds invested in connection with the diaspora should be used more rationally, with clear goals.

Diaspora as the main investor of the Republic of Serbia

The financial concepts of diaspora assistance directed to the home country can be viewed through three ways of investing: (1) remittances; (2) foreign direct investment (FDI) and (3) diaspora direct investment (DID).

Diaspora direct investment represent the transfer of money from abroad to family members and friends who remained in the homeland (Pavlovic 2017, 37). Based on the analysis of remittance inflows for the period from 2013 to 2017, a relatively continuous inflow of funds is observed, which is approximately up to 3 billion euros (NBS, 2013-T) is presented as follows:

	2013	2014	2015	2016	2017
IN TOTAL	2.856,0	2.604,2	2.855,6	2.688,2	2.959,2

Table no. 1. *Statistical section of the National Bank of Serbia on allocated funds diaspora funds (remittances) expressed in millions of euros*

Based on the presented analysis of “remittances” during 2018, among the 10 most important countries are: Germany (28.7%), Switzerland (15.3%), Austria (8.5%), France (2.3%), USA (5.1%), Croatia (4.8%), Italy (2.3%), Russian Federation (2.3%), Sweden (2.1%), Slovenia (2.3%), while Other countries account for 23.1% (NBS, 2013-T). Such an analysis directly indicates potential countries in which future investors from the diaspora could possibly be stimulated for projects in the Republic of Serbia.

In the period 2000-2010. for developed countries, the primary forms of capital movements and sources of financing of their economies were international loan capital and portfolio investments (Stojanovic-Jovanovic 2012,38). However, for developing countries and countries in transition, the most important source of financing their economies were foreign direct investments, which accounted for 53% of total capital flows to these countries (Stojanović-Jovanovic 2012,38). The Republic of Serbia is one of the countries that were in the process of transition in that period, although having in mind the FDI, it could be said that it is still not fully succeeded to cope with the above process.

Foreign direct investment includes three components: (1) Equity, (2) Re-investment of earnings and (3) Intracompany lending (Kastratovic 2016, 72), which directly supports the claim that FDI fully insures a foreign investor, but examines the possibility of real development of ruined companies and the transit economy of the country in which it is allegedly invested. Considering the vol-

ume and structure of FDI in Serbia for the period 2001-2007, the annual inflow of FDI was observed through an increase in the average annual rate of 18.92% (Kastratovic 2016, 72), which in this period proved useful for strengthening individual companies in the banking sector, as well as industrial giants in the field of energy, but whether in the existence of these companies, today more than ten years later something has changed, except for the fact that most state-owned companies have moved to private, where foreign investors are one of the key actors in business decision-making of the said company or even the owner of those same companies.

The subjects of FDI in Serbia (2001-2007) were: Telenor, Gazprom Neft-NIS, Fiat, Delheiz, Filip Morris, Stada-Hemofarm, Mobilkom-Vip, Agrokop, Intesa-Delta Bank, Salford Investment, Eurobank EFG, Raiffeisen Bank, Mercator, StarBev-Apatin Brewery, CEE / BIG Shopping Center, Vojvodjanska Bank, Credit Agricole Serbia, Fondiaria SAI, Lukoil-Beopetrol, Pepsi, British American Tobacco (BIG 2012).

The efficiency of FDI in improving the economy of the Republic of Serbia, in the period following the restructuring of existing companies, is best illustrated by the cross-section of the NBS in the period from 2010 to 2019 in relation to active and passive assets (NBS, FDI):

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Assets	145,0	224,9	256	249	246	310,4	227,8	130,0	307,9	241,9
Liabilities	1.278,4	3.544,5	1.008,8	1.547,9	1.500,5	2.144,2	2.126,9	2.548,1	3.464,5	3.825,0
FDI (A-L)	-1.133,4	-3.319,6	-752,8	-1.298,1	-1.236,3	-1.803,8	-1.899,2	-2.418,1	-3.156,5	-3.583,1

Table no. 2. *Statistical section of the National Bank of Serbia on foreign direct investments expressed in millions of euros*

In order to strengthen the national economy, it is necessary to risk a long-term return on investment in companies that were the subject of privatization, with an emphasis on strengthening companies at the level of local governments (municipalities), and this takes time. Most FDI will not risk long-term return on investment as DID could, because their goal is not long-term, unlike diaspora returnees who have longer-term goals (Pavlovic 2017, 30).

The advantage of DID is that the diaspora respects moral principles: (1) the identity of the diaspora and its dynamics; (2) domestic investment and business development; (3) the effects of diaspora spillovers in order to innovate and (4) promoting the knowledge economy, academia and markets (Pavlovic 2017, 25). These moral components are a guarantee for building a more stable micro and macroeconomic system.

Giving advantages to DID over FDI would achieve security of long-term investment in the economy of the Republic of Serbia, primarily at the local level in companies that in the pre-transition system were large giants and sources of

livelihood for many families. At the macroeconomic level, from local investment projects, DID could donate certain funds to less developed local governments through extra-profits. In this way, DID would be a direct infusion to achieve a dualistic goal - to increase the GDP of the Republic of Serbia and increase the fertilized capital of the diaspora as the main investment partner.

Security as a precondition for a strong diaspora

The basic problem in defining security is reflected in the way the security culture is built. Security culture is: “a set of adopted attitudes, knowledge, skills and rules in the field of security, expressed as behavior and process, on the need, ways and means of protection of personal, social, national and international values from threatening phenomena, regardless of their (natural, human or technical-technological) origin, place or time of their manifestation. ”(Stajic, Mijalkovic and Stanarevic 2013, 43).

Security culture is underrepresented because there is not a sufficiently developed awareness of belonging to one nation to which all its attributes are attached.

At the beginning of the disintegration of Yugoslavia, the Congress of the Unity of Serbia was founded in San Francisco in the 1990s, whose primary role was to raise awareness of the Serbian issue during the crisis (Bock-Luna 2007, 109). The devastating fact is that the awareness of belonging when it comes to the Serbian people was inspired only at the moment of their suffering, so that after the most difficult temptations, it was again neglected even to the extent that it fell into oblivion. In order to overcome oblivion, it is necessary to insist on preserving organizations and institutions such as the Congress in San Francisco.

The consciousness and security of a community is best illustrated by Israel. Ben-Gurion pointed out that the difference between Israel as a state and Israel in the diaspora will be overcome if strength and sharpness become more pronounced over the generations, obliging them to completely eliminate any “natural” tendency between divisions (meaning Israeli tribes) by nurturing every bit of partnership and unity (Rawidowicz 1986, 2003). The Jewish community is, as they point out, hers the wisest shoots built on a struggle based on “crimes against oblivion” - pointing to the Holocaust as the main initiator and element of security culture, where their approach to any risk or threat achieves the full meaning of the word security.

In international relations, the principle of respecting the territorial integrity of states is a well-founded link in the international system, such as a norm that prohibits interference in the internal affairs of other states (Shaw 2014, 362), but despite such norms there are cases in which requires the interference of diplomatic and political subjects.

When six people were killed and 22 wounded in a Jewish restaurant in Paris in August 1982, the Prime Minister of Israel, Begin, reacted vigorously by stating: “The murder of a Jew can never be considered an internal affair. It is Israel's responsibility to protect Jews everywhere “(Shazly 1986, 59), he directly contradicted the then state authorities of France, referring to the possibility of arming the Jewish population in France.

This concept calls into question the internal organization of a state, but a sharp reaction affects the re-examination of the function of the legitimate authorities of that state in order to focus much more seriously on a certain population, which results in a longer and more effective policy of protecting a certain diaspora.

A restrained and mild reaction usually results in a long process of establishing a factual situation whose resolution is never complete. Such an example is the abduction of employees of the Embassy of the Republic of Serbia in Libya, Sladjana Stankovic and Jovica Stepic (in November 2015). As the Secretary General of Foreign Affairs of the Republic of Serbia stated on the occasion of this case: “We need constant, continuous contact with the authorities in Tripoli, because we have not yet received complete documentation, except for autopsy records and supporting documents on which we transported bodies” (Politika 2016) - implies the claim that the reaction of diplomacy is the key initiator of the direction in which the investigation of each case will move, especially if the case is of domestic citizens in the diaspora.

In addition to extreme situations that result in suffering, a significant place should be dedicated to those events that at first glance do not have a transparent security threat, although it still exists.

The events that marked Orthodox Easter, May 1, 2016, referred to the fires of St. Sava Cathedral in Manhattan in New York, as well as the Orthodox Churches in Australia and Russia, where the media and public service officials stated in advance the potential causes, without prior investigation.

The New York Post linked the mentioned events to possible coordinated attacks on the Orthodox faith, but he distanced himself from the stated statement with the statement: “... we will not say that candles are the cause of fires just because they were in the church.” That would be unseen by us “, but the stated hypothesis served as the final conclusion for the commissioner of the fire service, Daniel Nigro, who put an end to the whole case by labeling the guard who put the smoldering candles in the box (Politika May 3, 2016). Fire Department spokesman Frank Gribon, who was at the scene, expressed the opinion that the flames did not look suspicious, but that the damage was so great that the point of its origin could not be found, because the entire roof is a wooden lattice and there is none (New York Times 2016).

Such statements are not only reckless, but also risky for security, both in the country where the event took place and in the community that suffered the consequences. Such attitudes give rise to new security threats such as terrorism.

Therefore, it is necessary to more actively engage diplomatic and consular missions, primarily on insisting that the so-called mixed commissions, composed of experts (in this case engineers and forensics for fires and arson) from the Republic of Serbia in order to influence a more serious understanding of the consequences. In this way, awareness of the security culture is built, which covers all personal, social and national parameters.

The security culture of the diaspora could be raised to a higher level, through compromise solutions that would simultaneously satisfy the protection of the internal organization of the state and the members of the diaspora who accepted the state as their new home. The Jewish community noticed this compromise in volunteer associations. The essence of such associations comes to the fore especially when it comes to the security of both set parameters (the country in which the guests and their own communities are). By exchanging information between representatives of the diaspora and official authorities on the participation of any member of the diaspora as a victim or possibly a delinquent, it provides a double general prevention.

The importance of cultural heritage for preserving the identity of the diaspora

The big problem of members of the diaspora is that by changing the environment, they expect that they will leave all previous difficulties behind and that their new life will take on only a positive dimension.

Every individual or community counts on equality before the law, stability and trust in state institutions, respect for ethical, religious, cultural differences, as well as their encouragement "... however, entering a new environment, these primary goals are replaced by secondary ones such as" providing help with language learning, job search, resolving immigration status and obtaining citizenship" (Predojevic 2010, 449).

Most members of the diaspora believe that secondary difficulties are "normal" for achieving their primary goal, but in this way they consciously or unconsciously raise an internal dilemma: Is the basic reason for changing the state to solve only existence or is existence just an excuse to change citizenship? renunciation and an attempt to forget one's origin? Material means are only one of the existential elements. A much more important element of the survival of a community are spiritual values, which are increasingly marginalized. How many people respects his roots, culture and language, others will respect him as much (Cujic 2017, 227). By protecting the cultural heritage, the diaspora protects the individual and social integrity of its previous existence, present and future. In order to exist on that path, she was forced to adapt to modern standards. The stage of historical, cultural and religious life needs to be moved from the dusty shelves of libraries to the virtual world inherent in media and information technology.

In France, the role of the documentary filmmaker who uses the information obtained through the media, which makes it available to students, in order to interest them and help them better understand the facts, events and problems, is especially emphasized (Milosevic 2017, 270). In an identical way, the existing funds of historical material could be placed within libraries or educational institutions that are accessible to representatives of the diaspora, adapting them to different target groups of the country of their new domicile, which would allow visitors to find the true truth about everything wrong imposed stereotypes. One of such stereotypes is the events in the former Yugoslavia. Such diaspora concepts should be developed at the local level.

Media campaigns of an advertising character about the contribution of people from the Balkan Peninsula, such as Tesla, Pupin, Milankovic ... attract attention, so such projects should be internationalized, especially in those areas where their names have a certain symbolism.²

The diaspora in the process of presenting its values cannot rely only on its resources, its main support should be sought in the activities of the institutions of the Republic of Serbia.

Given that the home country is a member of many international organizations such as UNESCO, which is responsible for "... a broad area of responsibility in education, science, culture and communication" (De Barrin 2009, 11), such a position would be diaspora could use it more actively. Together with the officials of the Republic of Serbia, the most influential representatives of the diaspora could be involved in those projects which, in addition to promoting existing cultural monuments in the home country, would also influence the protection and promotion of new cultural treasures as products of individual members of the diaspora. (for example, St. Anthony's Church in the Sonar Desert, Arizona, USA). Such projects would confirm the better status of the diaspora by their hosts, while the country from which the diaspora originates would be presented in international circles as an exceptional example of the unity of its citizens.

What achieves the unity of the diaspora and the home country was and should remain the Serbian Orthodox Church, but is there a danger of the influence of certain factors and factors that could break that compactness? This question was presented in the best way by Jevtic, considering the position of the Serbian Orthodox Church in the United States. As he claims: "... over time, the work of Orthodox immigrants, members of the fifth, sixth generation, developed a sense of belonging to the United States, that is, they began to have a predominant feeling that they were Americans. And some of them were considering that many were born in mixed marriages, so the connection with the nations of origin was lost. But they remained Orthodox. In accordance with that, they began to adjust the church life. The English language began to predominate in the service, and American Orthodoxy slowly began to develop. As a result, a special "Ortho-

² In the USA, for example, Americans of Serbian origin, such as George Fisher (George Shagic), Jake Alex (Aleksa Mandusic), Lance Sajjan (Peter Shian), Mitch Page, the so-called GI (Mihajlo Pejic) ...

dox Church in America” was created (Jevtic 2010, 245). Through this example, the possibility of a complete severance of ties with the country of origin is noticed, because with every form of autonomy, interest in the roots of one's origin is lost. This problem has been isolated in some ways by the introduction of a special ministry for the diaspora, which insists on tight centralization with the Serbian Orthodox Church. The extent to which this control has been achieved is sufficiently indicated by the fact that three of the four bishoprics are headed by bishops who were born in the motherland (Jevtic 2010, 248).

In order to preserve the roots of the Slavic language, it is necessary to return the divided “Slavic tribes” to the track of the 20th century and continue with the cooperation of Slavic centers on the formation of a comprehensive Slavic library, which was a key determinant of the two International Congress of Slavists in Prague in 1929. and Warsaw in 1934 (Golubovic 2017, 93). The formation of such linguistic funds and media houses around the world's centers could influence the development of Slavic studies, which could reflect on the change in the dominant influence of the Anglo-Saxon, Germanic and Frankish languages, which were once nurtured by the so-called “Falcon societies”.

Accordingly, the overall strategy in the development of the cultural heritage of the diaspora needs to be built on the following foundations: (1) cooperation of the diaspora with the local authorities of the state of its new domicile; (2) cooperation of the diaspora with the home country and (3) cooperation of the diaspora with international organizations.

Conclusion

The foundations of the existence of the diaspora of the Republic of Serbia are seriously shaken and very difficult to resist the challenges of the time to come, which is why it is necessary to carry out special strategic plans with only one goal - to define the primary national interest.

The set goal should be common both for the Republic of Serbia and its diaspora. In order to achieve it, it is necessary to develop feasibility studies in terms of statistical, financial, security and cultural projects with defined deadlines for their implementation in a period that should not be longer than five years.

In terms of statistics, it is necessary to conduct a census of the Republic of Serbia within which to define special criteria related to family members who left their home country in different migration waves (specify the number of adult and minor members, country they moved to, motive, time of emigration and time spent). period abroad). Compare the collected data with the records of the Ministry of the Interior “Registered and deregistered persons from the address of residence”, as well as those persons who “reported temporary stay abroad and return abroad”. Based on the updated records of the Ministry of the Interior, it is neces-

sary to make a comparative analysis through the Ministry of the Interior, which will perform an update within its competence, also in accordance with the Law on Residence and Stay. For the purpose of more efficient and effective data processing in the Ministry of the Interior, distribute the competence to the departments, that is, administration for analytics, within a reasonable period of time, which should not be longer than a few months. On the other hand, the MFA should compare the number of entries and exits of domestic citizens through consular offices in accordance with the criteria in the census lists, during which the actual number of diaspora representatives would finally be determined through the process of mapping diaspora members in their area of competence. The next step in the work of the MFA would be to monitor the statistical indicators on the change of generations that came to the diaspora and to activate additional projects in accordance with the cultural heritage.

Projects for financial improvement of cooperation between the diaspora and the Republic of Serbia need to be redirected from credit lines and high interest rates, arising from FDI, to stimulate DID input along with the management of entire teams from the diaspora, which can enable direct penetration of the Republic of Serbia. to a market where the diaspora already operates. In this way, the transit economy can be transformed into a market economy.

The concept of security of the diaspora and the homeland should be built on a series of studies that should include: (1) building educational systems of security culture (in all social spheres of society); (2) construction of a system of mandatory training in the field of so-called “Social self-defense” and “military training” - like the system of the state of Israel; (3) the formation of voluntary associations of a preventive nature within the diaspora, as a key partner with legitimate public order bodies; (4) to intensify better quality training of diplomatic and consular representatives, and to determine their function only in accordance with the references that represent it in diplomacy as an irreplaceable subject.

The cultural component of the development of the diaspora can be considered one of the most important factors, because at the same time it overlaps with all the already mentioned spheres of functioning of the society in the diaspora. The main link in preserving culture is not only presenting a new environment, but reminding new generations in the diaspora of their origins. This appeal will remain just a dead letter on paper if the home country does not take concrete steps. Such steps for a start could be presented in the projects of “Serbia Airlines” under the auspices of like The Ministry of Transport, which would enable at least once a year new generations from the diaspora to visit and get to know the country of their fathers, grandfathers, great-grandfathers ... as well as those sights that distinguish Serbia from everyone and constantly invites them to return to their homeland. All ministries of the Republic of Serbia need to be involved in these efforts.

The Republic of Serbia and its diaspora can be seen as two sides of the coast which should be connected by an insufficiently built bridge. That connection will be realized in that the moment when both subjects realize that the exchange of their ideas and joint work on to them the chief factor of their existence and prosperity. It will stop at that moment the need for any kind of dispersion, because both the diaspora and the motherland will form one whole.

References

1. Bock-Luna, Birgit. 2007. *The Past in Exile: Serbian Long-Distance Nationalism and Identity in Wake of the Third Balkan War*. Berlin: Lit Verlag.
2. Business Info Group (BIG). 2012. *Strane direktne investicije u Srbiji 2001-2011*. Beograd: uz podršku Ministarstva ekonomije i regionalnog razvoja i SIEPA.
3. Голубовић, Ана. 2017. „Значај првих међународних скупова Слависта за развој библиографије”. *Melissa (Museums, Ethics, Library and Information Science, Archives)* 16/1: 93-102.
4. De Barrin, Jacques. 2009. *UNESCO: The Seeds of Peace*. France: Unesco Publishing.
5. Закон о пребивалишту и боравишту грађана. „Службени гласник РС”, бр. 87/2011.
6. Јевтић, Мирољуб. 2010. „Српска Православна дијаспора и јединство православне цркве у САД.” *Српска политичка мисао* XVII (30): 237-252.
7. Кастратовић, Радован. 2016. „Утицај страних директних инвестиција на привредни и друштвени развој Србије.” *Банкарство* 45 (4): 70-93.
8. Милошевић, Марина. 2017. „Медијско образовање у Француској”. *Melissa (Museums, Ethics, Library and Information Science, Archives)* 16/1: 267-279.
9. Narodna banka Srbije, 2013-T „Priliv doznaka 10 najznačajnijih zemalja u 2013-2017.” 2019.
https://nbs.rs/export/sites/NBS_site/documents/mediji/vesti/20190122_doznake.pdf
10. Народна банка Србије, „Платни биланс Републике Србије, 1997-2020, шира шема (БПМ6)” 2020.
11. New York Times. 2016. “New York City Serbian Orthodox Church Is Guttled in Fire.” 2. May 2016.
<https://www.nytimes.com/2016/05/02/nyregion/blaze-engulfs-historic-serbian-orthodox-church-in-manhattan.html>
12. Политика. 2016. „Njujork post: Nije isključen koordinisani napad na crkve” Мај 3, 2016.
13. Политика. 2016. „Потежица у Триполију због контакта са либијским властима.” 29. Фебруар 2016.

14. Предојевић-Деспић, Јелена. 2010. „Могућности за повезивање и сарадњу са Србијом: Ставови нове српске дијаспоре у Канади и Сједињеним Америчким Државама”. *Матица Српска* 131: 443-453.
15. Rawidovicz, Simon. 1986. *Statute of Israel, Diaspora, and Jewish Continuity: Essays on the „every-dying people”*. Hanover and London: Brandeis University Press.
16. Република Србија Национална служба за запошљавање, МСБ, ф.12, 220/2020, Т-1, Београд, децембар 2020.
17. Стајић, Љубомир, Саша, Мијалковић и Светлана Станаревић. 2013. *Безбедносна култура*. Нови Сад: Правни факултет.
18. Станковић, Владимир. 2014. *Србија у процесу спољних миграција*. Београд: Републички завод за статистику.
19. Стојадиновић-Јовановић, Сандра. 2013. „Стране директне инвестиције као облик финансирања глобалне економије.” *Банкарство* 42 (1): 34-57.
20. Shazly, Saad Eddine. 1986. *The Arab Millitary Opinion*. San Francisco: American Mideast Research.
21. Shaw, N. Malcolm. 2014. *International Law (eight edition)*. Cambridge: University Press.
22. Ћујић, Миодраг. 2017. „Неусклађеност вредновања међународне и националне културне баштине”. *Melissa (Museums, Ethics, Library and Information Science, Archives)* 16/1: 215-229.